

КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС

УДК 94:008 (536.2)

Мудрієвська І.І.

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ОБ'ЄДНАНИХ АРАБСЬКИХ ЕМІРАТАХ

У статті досліджено інституційний напрям та його основні форми збереження історико-культурної спадщини в ОАЕ. З'ясовано роль Національних архівів, як важливої архівної і науково-дослідницької установи, яка сприяє реалізації політики пам'яті та змістовному наповненню національної ідеї. Розглянуто відомі історичні музеї та історико-культурні об'єкти, як важливі пам'яткоохоронні інституції. Проаналізовано діяльність Дакіра центру досліджень традиції (культурної спадщини) в ОАЕ. Досліджено створення музейного кварталу на острові Саадіят (Острів щастя) емірату Абу-Дабі, як центру мистецьких надбань національної та всесвітньої культурної спадщини, мультикультурного обміну в межах глобального світосприйняття. Простежено державну політику щодо збереження традиційної культури та її матеріальних складових задля зміцнення національної самобутності. В цьому контексті також звернуто увагу на проведення культурно-етнографічних фестивалів, роботу з молоддю з метою патріотичного виховання.

Ключові слова: *Об'єднані Арабські Емірати, історико-культурна спадщина, інституція, національна самобутність, збереження, популяризація.*

Глобалізація та пов'язані з нею трансформаційно-модернізаційні процеси впливають на усі сфери життя, зокрема й на історичну свідомість. Важливою протиположною глобалізаційним процесам є збереження інтересу суспільства до власної національної історико-культурної спадщини як надбання нації, засобу національної самоідентифікації та консолідації. Саме національна культурна спадщина визначає унікальний образ країни та її народу, а культурно-духовні особливості впливають на формування національної ідеї. На сучасному етапі у світі існують країни, які демонструють співіснування місцевих традицій, надбань історико-культурної спадщини із міжнародними глобалізаційними тенденціями розвитку, масштабним застосуванням новітніх технологій, створюючи вмале поєднання нового і старого. Однією з таких країн мусульманської цивілізації є Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), які привертають увагу своєю різноманітністю. За нашим баченням, досвід збереження і популяризації історико-культурної спадщини для зміцнення національної самобутності в ОАЕ є цікавим, а в багатьох випадках і корисним для України.

Метою статті є здійснення огляду інституційного виміру збереження історико-культурної спадщини в Об'єднаних Арабських Еміратах. Поставлена мета передбачає розкриття наступних завдань – дослідити різні форми інституційного напрямку, розглянути окремі надбання та особливості історико-

культурного потенціалу країни в умовах глобалізаційних тенденцій сучасності, виявити роль держави у збереженні традиційної культури та її матеріальних складових задля зміцнення національної самобутності.

Проблема збереження та популяризації історико-культурної спадщини, народних традицій, формування національної ідентичності в ОАЕ стали предметом дослідження вчених з різних країн: Др. Саїд Хамед Хораїз, С. Вейкфільд, А. Ель Рейс, Ф. Лаусон, Х. аль-Набудах, О. Піктон, В. Хайтауер [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7]. У вітчизняній історіографії ці питання не вивчалися.

Важливе значення в контексті вивчення окресленої нами проблематики має публікація – «Культурне відображення ОАЕ», 2017 р. за ред. Ф. Котсі, М.С. Балакрішнан [8]. Дослідження містить різні інтерв'ю і пояснення до них, які провели 20 студентів Коледжу зв'язку і медіа-наук при Університеті імені шейха Заїда (Дубай). Студенти проводили опитування серед старшого покоління членів своїх сімей щодо їх спогадів про минуле країни (в деяких випадках ще до об'єднання, тобто до 1971 р.), способу життя. Робота поділена на тематичні розділи, які стосуються сім'ї, суспільства, навколишнього середовища. У цілому дослідження нараховує близько 600 фото з сімейних альбомів і 300 інтерв'ю, які допомагають дізнатися більше про історико-культурну спадщину, традиції ОАЕ [8].

Зв'язки між культурною спадщиною та розвитком туризму, використання традицій для зміцнення національної ідентичності та розвитку туристичної активності, роллю минулого у сучасному суспільстві проаналізовано в науковій праці італійського науковця М. Мелотті «Традиція і туризм. Глобалізація і мінливі цінності в ОАЕ», 2014 р. Головну увагу приділено Дубаю та Абу-Дабі, які зуміли завдяки «нематеріальній» історичній спадщині збудувати місцеву ідентичність, розвинути туризм із розкішними готелями і ультра-сучасними торговими центрами, і підтвердити позиціонування себе як глобальних міст [9].

Вивченню проблеми історико-культурної спадщини, її вплив на формування культурної ідентичності на місцевому, національному, транснаціональному рівні в країнах Близького Сходу присвячені праці німецького професора Л. Прагер з Гамбурзького університету. Дослідниця зазначає, що упродовж останнього десятиліття дискурси та практики, що стосуються зазначеної проблеми дедалі більше набувають популярності в ОАЕ, проявляючи себе не тільки в продовженні організації музеїв, а й у створенні спеціальних історичних селищ і культурних фестивалів [10].

Перш, ніж розглянути визначене дослідження в межах даної публікації, варто зробити невеликий огляд специфіки становлення ОАЕ як держави. 18 липня 1971 р. в Дубаї під час зустрічі лідерів 6 еміратів – Абу-Дабі, Дубай, Шарджа, Фуджейра, Умм-аль-Кувейн і Аджман було прийняте рішення про створення федерації – Об'єднаних Арабських Еміратів. 2 грудня 1971 р. було проголошено незалежність і суверенітет ОАЕ (2 грудня щорічно святкується як Національний день ОАЕ). 10 лютого 1972 р. до федерації приєднався емірат

Рас-Аль-Хайма. Всі емірати по-своєму унікальні і мають свої особливості. На їх території одночасно діють місцеві закони і єдиний федеральний закон держави ОАЕ.

Глава держави і виконавчої влади – президент, якого як і віце-президента обирає на 5 років серед свого складу Вища Рада Федерації, яка складається з правителів 7 еміратів. З 2004 р. чинним президентом країни є шейх Халіфа бін Заїд Аль Нахайян, син засновника ОАЕ – шейха Заїда бін Султана Аль Нахайяна, легендарної особистості, правителя емірату Абу-Дабі. Віце-президент традиційно одночасно є і прем'єр-міністром, правителем емірату Дубай. З 2006 р. прем'єр-міністром ОАЕ є нинішній правитель Дубая шейх Мохаммед бін Рашид Аль Мактум.

Особливості географічного розташування країни вплинули на розвиток господарства і культури населення ще з давніх часів. Більшу частину території ОАЕ займають пустелі. Узбережжя країни омивається водами Перської і Оманської заток. ОАЕ мають значну кількість островів. Наприклад, лише емірат Абу-Дабі має понад 200 островів у Перській затоці. Ловля риби і видобуток перлів були традиційними заняттями для місцевих жителів прибережних районів до відкриття покладів нафти в країні.

ОАЕ – одна з молодих та найрозвинутіших держав світу з сильною економікою. У 2018 р. відповідно до одного з найавторитетніших міжнародних економічних звітів – «The World Competitiveness Yearbook», який готує Міжнародний інститут розвитку менеджменту (International Institute for Management Development) (Лозанна, Швейцарія) ОАЕ зайняли 1 місце в регіоні і 7 у світі у рейтингу конкурентоспроможних країн [11].

У 1990-х рр. в ОАЕ розпочалося найбільш масове будівництво на планеті. Наприклад, в Дубаї побудований найвищий хмарочос світу – Бурдж-Халіфа (828 м.), в Аравійській пустелі – гірськолижний курорт (SkiDubai). Приваблюють туристів – Острови Пальм – архіпелаг штучних островів у вигляді фінікових пальм, яких нерідко називають «восьмим чудом світу» і які можна розгледіти із Місяця, як і Велику Китайську стіну. У Дубаї знаходиться найбільший торговий комплекс у світі – Dubai Mall. Абу-Дабі називають Манхеттенем Близького Сходу, Дубай – східним Парижем.

Водночас ця країна відрізняється від інших своїми традиціями, неприпустимістю інакодумства в суспільстві, збереженням східної самобутності та вимогами до відвідувачів. В ОАЕ цінності арабської та ісламської традиції мають значний вплив на державу і суспільство в цілому. Іслам – державна релігія ОАЕ, яка визначає не лише законодавство країни, що базується на нормах ісламського права – шариату, але й буття кожного індивіду.

У країні мешкає велика кількість трудових мігрантів, яка значно перевищує кількість громадян. Лише 1/9 частина мешканців ОАЕ має громадянство, які є корінними жителями (Emirati people). На 2015 р. їх частка становила приблизно 11,6% від усього населення країни. Переважну більшість решти населення

складають трудові мігранти, які є вихідцями із Південної Азії, Філіппін, Ірану, також араби з сусідніх країн [12]. У країні мешкають представники близько 200 національностей [13]. Держава не має гострих міжнаціональних проблем, до того ж ОАЕ мають стійку соціальну структуру. Тут зуміли поєднати наголос на національній самобутності з відкритістю для світу. Прикладом пошуку шляхів культурної комунікації між представниками різних національностей є діяльність Центру шейха Мохаммеда з культурного порозуміння (The Sheikh Mohammed Center for Cultural Understanding) (створений 1998 р.) в Дубаї. Центр за допомогою реалізації власних програм є своєрідним мостом комунікації між представниками різних національностей, які працюють або відвідують ОАЕ і займається ознайомленням мігрантів із вітчизняними традиціями, звичаями, культурою [14].

У 2010 р. урядом ОАЕ був схвалений план соціально-економічного розвитку країни «Бачення ОАЕ 2021». Ця багатоступенева програма має на меті забезпечити громадян ОАЕ найвищими стандартами добробуту, кінцевою і всеосяжною метою якої є здобуття ОАЕ статусу однієї з кращих країн у світі до 2021 р. – Золотого Ювілею країни. Національний порядок денний програми поділений на шість основних напрямів розвитку країни, до того ж одним із пріоритетів означеної програми є консолідація суспільства, збереження національної самобутності та посилення почуття патріотизму. У «Баченні ОАЕ 2021» зазначено, що діалог з представниками інших національностей, повага і розуміння серед багатьох культурних груп, які мешкають на території країни, є необхідними для збереження продуктивного і гармонійного співіснування [15].

У плані зазначено, що культура ОАЕ залишиться заснованою на цінностях Ісламу, шануватимуться традиції та історико-культурна спадщина одночасно зі зміцненням власної національної ідентичності у часи зростаючого мультикультуралізму. Особливу увагу приділено значенню і ролі Ісламу, арабської мови для країни. Наголошено, що процеси глобалізації не повинні руйнувати давні традиції суспільства та релігійні цінності. Важливим є акцент на релігійній толерантності [15].

Об'єднані Арабські Емірати мають багату історико-культурну спадщину, яка є потужним ресурсом збалансованого розвитку суспільства, відіграє важливу роль у формуванні історичної пам'яті та національної свідомості народу, збереженні національної ідентичності. Охорона пам'яток культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань органів державної влади, адже історико-культурний потенціал країни є також цінним туристичним ресурсом. В ОАЕ дбайливо зберігають витоки своєї культури і зацікавлені в поширенні інформації про них у світі.

Професор Л. Прагер зазначає, що створення Об'єднаних Арабських Еміратів (1971 р.), нафтовий бум, який призвів до швидких економічних і соціальних перетворень, поставили на порядок денний перед владними елітами новоствореної країни питання утвердження національної ідентичності на ґрунті

культурних та історичних коренів, з якими народ міг би себе асоціювати. Як наслідок у 1970-х рр. були зібрані перші етнографічні та археологічні артефакти, які мали свідчити про особливу ідентичність кожного емірату, тим самим посилюючи національну свідомість населення [10, р. 37]. У 1990-х рр. з'явилася альтернативна тенденція представництва музеїв в ОАЕ – культурні фестивалі і традиційні (історичні) селища (heritage village), які відтворювали побут і спосіб життя місцевого населення до часів відкриття нафти. Багато з цих сіл та подій були ініційовані і профінансовані місцевими органами влади [10, р. 30]. Важливо зазначити, що різні способи відображення і представлення «традицій» у національних музеях, селищах та фестивалях є частиною всеохоплюючого прагнення національних еліт підвищити обізнаність серед населення про історичну спадщину в публічних дискурсах. Держава також спонсорує різні проекти усної історії, спеціальні радіо- та телевізійні передачі, молодіжні спортивні події тощо [10, р. 38-39].

Л. Прагер звертає увагу, що з другої половини 1990-х рр. в ОАЕ почали переслідувати мету створення образу автохтонного однорідного народу, який чітко вирізнятиметься від фактичної більшості населення – трудових мігрантів. Різні культурні традиції демографічної більшості населення, мігрантів у минулому і сьогодні та їхній вплив на культури корінних мешканців в національних музеях, фестивалях не представлені [10, р. 39].

В ОАЕ використовують різні форми збереження історико-культурної спадщини. Згрупувавши ці форми у декілька напрямів, нами було виділено три головних напрями збереження історико-культурної спадщини: інституційний (створення і підтримання роботи різних інституцій – архівів, культурних центрів і товариств, музеїв, історико-традиційних селищ, мечетей); культурно-організаційний – організація і проведення фестивалів із демонстрацією елементів традиційної культури; молодіжний – робота з молоддю з метою передачі їй знань про спільне минуле суспільства, як основу самоідентифікації.

Враховуючи те, що основний фокус дослідження зосереджений на вивченні інституцій в ОАЕ, які зберігають надбання культури та історії, вважаємо за потрібне зробити короткий огляд двох інших напрямів політики збереження культурно-історичного спадку країни.

Реалізація культурно-організаційного напрямку здійснюється завдяки проведенню спеціальних щорічних фестивалів (Qasr Al Hosn Festival, Sheikh Zayed Heritage Festival, Sultan bin Zayed Heritage Festival та ін.), які допомагають населенню, зокрема і молодому поколінню побачити та оцінити історичні традиції наживо [13].

У країні щорічно проводять Фестиваль верблюдів в еміраті Абу-Дабі (Al Dhafra Festival), який ще відомий як «найбільший показ способу життя бедуїнів». Верблюди – це один із символів країни. Програма свята (триває понад 10 днів), на яку збираються тисячі гостей, що передбачає верблюжі, кінні

перегони, соколине полювання, які є частиною місцевої культури, також показ традиційних ремесел, конкурс краси для верблюдів різних порід [16].

Соколині лови – традиційний вид спорту, який має давню історію та є складовою способу життя в пустелі. Адміністрація Абу-Дабі доклала значних зусиль для популяризації соколиного полювання, що в свою чергу, посприяло реєстрації соколиних ловів в переліку нематеріальної культурної спадщини (існуючої людської спадщини (living human heritage) ЮНЕСКО [2, р. 287]. Таким чином, влада ОАЕ створює належні умови не лише для збереження, але й для популяризації культурного надбання народу.

Особливу увагу держава звертає на роботу з молоддю з метою патріотичного виховання, усвідомлення нею потреби підтримання зв'язку між минулим країни та її сучасним розвитком, зміцнення національної самобутності. У цьому контексті варто відмітити діяльність Клубу історичної спадщини ОАЕ (Emirates Heritage Club), який відіграє ключову роль у популяризації історичної спадщини та традицій в суспільстві ОАЕ [17].

Для зміцнення культурної обізнаності та національної ідентичності молоді, а також посилення розвитку інтелектуальної і творчої громади Міністерство культури та розвитку знань ОАЕ підтримує реалізацію різних культурних програм та заходів і сприяє діяльності культурних центрів країни, які є у кожному еміраті. Центри включають низку об'єктів – бібліотеки, виставочні зали, театри, тренінгові кімнати та ін. [18].

Участь молоді в реалізації культурних проектів сприяє її залученню до збереження історико-культурної спадщини. Наприклад, процес підготовки згадуваної вище публікації «Культурне відображення ОАЕ», 2017 р. за ред. Ф. Котсі, М.С. Балакрішнан передбачав, що самі учасники опитувань – студенти, збираючи матеріали для наукової роботи, одночасно дізнавалися більше про свою країну, її особливості, менталітет народу, тим самим «долучаючись» до збереження традицій [8].

В ОАЕ інституційний вимір збереження історико-культурної спадщини є найбільш розповсюджений і широко представлений. Провідною науково-архівною інституцією країни, яка займається вивченням і збереженням історії та традицій ОАЕ, також країн Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ) є Національні архіви Абу-Дабі. Цю установу заснував шейх Заїд бін Султан Аль Нахайян у 1968 р. під назвою Бюро архівних документів і наукових досліджень. У своїй сучасній формі Національні архіви функціонують з 2014 р. і займаються збиранням, збереженням, відновленням, перекладом, оцифруванням архівних матеріалів, а також є членом таких міжнародних організацій як ЮНЕСКО, Міжнародної ради по архівам (ICA), Міжнародної федерації асоціації бібліотек та інститутів (IFLA), Генерального секретаріату архівних документів та історичних центрів РСАДПЗ [1; 19].

Установа є сховищем записів урядової діяльності ОАЕ. Архівні фонди містять багато джерел з різних країн світу. Окрім великої кількості документів

Національні архіви зберігають джерела усної історії, рідкісні книги, манускрипти, аудіо-записи, фотографії, фільми. Спеціальний 3-Д театр демонструє історію ОАЕ. Сприяючи формуванню згуртованого суспільства, Національні архіви займаються науковою діяльністю, готують і видають низку наукових праць щодо актуальних проблем історії та культури ОАЕ і регіону, підтримують розвиток наукових досліджень. Зокрема, Національні архіви співпрацюють з Міністерством культури та розвитку знань, створюючи різні наукові програми для студентів, організують конференції, семінари, виставки локального, регіонального і міжнародного рівня. Враховуючи високий рівень науково-архівної роботи, Національні архіви були визнані ЮНЕСКО передовою Арабською культурною інституцією [1; 19].

Науково-дослідна робота Національних архівів знайшла своє відображення на сторінках низки монографій. Спектр дослідження досить широкий, і включає праці, які присвячені історії ОАЕ з давніх часів до наших днів, і наукові роботи з більш вузької проблематики – історії законодавства, освіти, історичної пам'яті, зокрема: «Хранителі золотого берегу. Історія Об'єднаних Арабських Еміратів» («Keepers of the Golden Shore. A History of the United Arab Emirates», 2018 р., автор – Майкл Квентін Мортон), «Історія законодавства в Об'єднаних Арабських Еміратах» («History of Legislation in the United Arab Emirates», 2018 р., автор – Др. Абдул Азіз Мустафа Аль Халід), «Розвиток освіти в ОАЕ (1904-1971)» («Development of Education in the UAE (1904-1971)», 2018 р., автор – Мохаммед Хуссейн Аль Харбі). У 2018 р. була видана книга «Їхня пам'ять наша історія» («Their Memory Our History»), в якій опубліковані усні розповіді очевидців про реалії життя до і після утворення ОАЕ. «Спогади Еміратів» («Memoirs of the Emirates», 2012 р.) містить матеріали, опубліковані в результаті проведення Національними архівами 3-денного семінару в Абу-Дабі в 2010 р. Розповіді, спогади місцевих мешканців і колишніх британських дипломатів та державних службовців, які проживали в ОАЕ в часи трансформації країни, пролили нове світло на історію ОАЕ в 1950-1970 рр. Багато досліджень присвячено засновнику та першому президенту ОАЕ шейху Заїду бін Султану Аль Нахайяну, зокрема монографії: «Заїд... Нагороди і відзнаки» («Zayed... Awards and Decorations», 2019 р., автор – Джума Салем Саїд Аль Дармакі), «Заїд і Досконалість» («Zayed and Excellence», 2016 р., автор – Др. Імад Еддін Хуссейн) [1].

Національні архіви видають академічний журнал «Ліва» («Liwa»), в якому публікуються результати дослідження з проблем історії, археології, історико-культурної спадщини ОАЕ та арабських країн Перської затоки [1].

Окремо хочемо відмітити, що важливе значення у науковому дослідженні, долученні до збереження і популяризації історико-культурної спадщини має робота спеціальних установ, які створені з ініціативи держави – Emirates Heritage Club, Juma Al Majid Center for Culture and Heritage, Association for the Revival of Traditional Heritage, Documents and Research Centre [13; 18].

Нашу увагу також привернула діяльність Дакіра центру досліджень традиції (культурної спадщини) в ОАЕ (діє при Нью-Йоркському університеті в Абу-Дабі (New York University Abu Dhabi (NYUAD)). Дакіра центр працює у тісному співробітництві з науковцями, представниками влади та ЮНЕСКО у напрямі розширення можливостей громадянського суспільства брати участь у збереженні власної історичної спадщини та культурної пам'яті. Основна мета полягає у вирішенні низки регіональних та глобальних завдань такої молоді дисципліни, як дослідження традицій, культурної спадщини (heritage studies). Особливістю діяльності Дакіра центру є акцент на забезпеченні міждисциплінарних досліджень, зокрема на етапі нового розвитку гуманітарних, природничих наук, мистецтва установа розвиває альтернативні підходи для всебічного та сталого управління культурною спадщиною [20].

Головними напрямками програм Центру є: теоретичний, який передбачає бути в курсі поточних питань та дебатів, пов'язаних з історичною спадщиною та музейними дослідженнями; створення програм, які б підкреслювали роль традиції для консолідації нації, економічного розвитку та будівництва миру; розробка методології реєстрації, збереження та презентації культурної спадщини; аналіз цілісної, як матеріальної, так і нематеріальної культурної спадщини за допомогою науки, зокрема і цифрових гуманітарних наук [20].

Історико-культурна спадщина нерідко розглядається як «річ», тобто вже існуюче успадкування, яке передається наступним поколінням і вимагає ідентифікації та збереження. Науковці з Дакіра центру вважають, що набагато краще враження про концепцію спадщини досягається мисленням її як процесу, а не як об'єкта або фіксованої традиції, розуміння того, що історико-культурна спадщина насправді створюється людством в постійному соціальному процесі через надання цінностей і значення конкретним місцям, історіям і практикам [20].

Директор Дакіра центру, професор Р. Партезіус, який працював з проектами Світової спадщини понад 30 років, зокрема у м. Галле Шрі-Ланка і архіпелазі Занзібар у Танзанії, зазначає, що місця історико-культурної спадщини в ОАЕ є надзвичайно важливими для національної ідентифікації країни, її народу, посилення консолідації нації, презентації цікавої історії для сприяння розвитку туризму, економіки. На думку професора, важливим є не лише охорона історичних об'єктів, але й збереження соціальних процесів і культурної пам'яті для збереження традиції автентичності. Науковець відмітив, що, на сучасному етапі є багато речей, яких не можна показати фізично, однак завдяки нематеріальній культурній спадщині вони є легко доступними через усну історію [21].

Роберт Партезіус і його команда вирішили створити унікальний проект збереження історико-культурної спадщини під назвою Ліва-Дальма (Liwa-Dalma). Острів Дальма – це територія ОАЕ, яка має археологічні пам'ятки віком 7000 років і водночас є домом для місцевої громади (близько 10 тис. жителів).

Проект Ліва-Дальма передбачає розробку фрагментарного ландшафту спадщини, що базується на історіях людей, фотографіях і традиційних елементах – будівлях, інших об'єктах і поєднанні цих складових з метою створення динамічної історичної місцевості. Професор Р. Партезіус також прагне інтегрувати технологію в процес, тому веде мову з іншими університетськими факультетами про можливість розробки програмного забезпечення та обладнання для сканування відповідних об'єктів, які потім можуть бути об'єднані з іншими джерелами для створення віртуального світу історичної спадщини. Науковець наголошує на можливості збереження і захисту спогадів, які він вважає, можуть бути більш потужними, ніж реальні об'єкти. Іноді спогади мешканців міста здатні переосмислити і передати кожен його деталь. Таким чином, це свідчить про важливість інвестування в нематеріальну складову, щоб зберегти спогади живими і тим самим зберегти історико-культурну спадщину іншим способом [21].

Однією з головних інституційних форм збереження історико-культурної спадщини ОАЕ є історичні музеї. В кожному з 7 еміратів існують музеї та фортеці, які не лише зберігають історичну пам'ять, але й жваво приваблюють туристів. Близько 5 років тривав процес підготовки до включення історичних пам'яток м. Аль-Айна в еміраті Абу-Дабі до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. У 2011 р. захист ЮНЕСКО та світове визнання отримали 6 еміратських оазисів та три найважливіші археологічні об'єкти: Бідаа Бінт аль-Азіз, Хафіт та Хілі у місті Аль-Айн. У Аль-Айні знаходяться різні музеї (Національний музей Аль-Айна, Палац-музей Аль-Айна – палац першого президента ОАЕ та ін.), значні пам'ятки архітектури, історичні будівлі, культурний та природний ландшафт, етнографічні та історичні колекції [21; 22].

В Дубаї найвідомішими історичними місцями є Дубайський історичний музей у Форті Аль-Фахіді, Традиційний музей архітектури, Аль-Фахіді історичний квартал та ін. [23]. Емірат Шарджа організація ЮНЕСКО в 1998 р. назвала «Культурною столицею арабського світу», Організація ісламського співробітництва в 2014 р. – «Столицею ісламської культури на 2014 р.» [13]. Історична місцевість Шарджи (the Heritage Area (Heart of Sharjah) захоплює своєю архітектурою та історією (близько 6000 р.), дає можливість пізнати спосіб життя місцевих мешканців задовго до відкриття нафтових родовищ у країні, нараховує близько 20 музеїв [24]. Ознайомитися з давньою історією та традиціями емірату Фуджейра можна завдяки Музею Фуджейри, Форту Фуджейри, Форту Аль Хейль, Форту Аль Бітна та ін. [25]. Національний музей Рас-Аль-Хайма – розміщується у військовому форті XVIII ст. і розповідає про історію та етнографію емірату, нараховує значну кількість археологічних знахідок, традиційних предметів життя, ремесел, мистецтва, ювелірних прикрас корінних жителів [26]. Цікавими є давні міста: Юльфар – процвітаючий в минулі часи центр торгівлі морськими перлами і Дігдага – найбільше стародавнє місто емірата.

Як вже зазначалося вище ОАЕ – це сучасна, розвинена країна, не зважаючи на популярність традиційної культури. Позиціонування столиці країни – Абу-Дабі як сучасного міста з особливою роллю культурного центра, в музеях якого поєднуються традиції та інновації, історична спадщина та модернізація, місцеві і глобальні моделі розвитку викликало потребу створити новий міський простір з посиленою увагою до минулого [9, р. 76]. Одним з доказів цього стало створення амбітно задуманого музейного кварталу на острові Саадіят (Острів щастя) емірату Абу-Дабі. Безпрецедентний за площею і змістом культурний квартал повинен стати центром (хабом) світової культури і сховищем головних її надбань, центром мультикультурного обміну локального, регіонального, міжнародного рівнів. Культурний квартал передбачає будівництво нових масштабних музеїв – Лувру Абу-Дабі, Національного музею шейха Заїда і Музею Гуггенхайма в Абу-Дабі (найбільша філія всесвітньо відомого американського Музею сучасного мистецтва Соломона Гуггенхайма) тощо. Всі об'єкти спроектовані володарями Прітцкерівської премії в галузі архітектури [22].

У 2017 р. в ОАЕ з'явився музей сучасного типу і традиційного арабського змісту – Лувр Абу-Дабі, який називають першим універсальним музеєм серед музеїв арабських країн. Установа покликана сприяти поєднанню різних культур, «засвітити нове світло на спільні історії людства». У 2007 р. на основі домовленостей між Францією і ОАЕ було заплановано побудувати унікальний музей, який відобразить загальнолюдські цінності. 17 французьких культурних інституцій були залучені до реалізації проекту. Даний музей – це можливість поєднання бачення ОАЕ щодо культурного прогресу і відкритості з французькими експертними знаннями у світі мистецтва та музеїв [27].

Це перший музей за межами Франції, який носить назву Лувр. За право використовувати знамениту назву до 2037 р. ОАЕ заплатили значну суму коштів. За це французька сторона консультувала новостворений музей і надаватиме впродовж десятиліття твори мистецтва для проведення виставок тривалістю до двох років. У ньому виставлено твори як західного, так і східного мистецтва. Будівництво музею коштувало країні близько 1 млрд. дол. і тривало майже 10 років. Музей відвідав президент Франції Е. Макрон [28].

Проведення значної кількості виставок має на меті не лише ознайомлення із роботами сучасників, а й уособлюватиме обмін між культурами за допомогою творів мистецтва з доісторичних часів і до наших днів. Поруч виставлені пам'ятники різних цивілізацій, але, що важливо – однієї епохи. Тобто виставки розділені не за географічним принципом, а за хронологічним. Надзвичайно важливим є мультикультурний підхід [27]. Це не філія знаменитого на весь світ паризького музею. Музей демонструє людські цінності – спільні для всіх країн і народів, попри численні теракти і напружену геополітичну ситуацію. Лувр Абу-Дабі – своєрідний місток між Сходом і Заходом, різними континентами та цивілізаціями, символ відкритості країни різним культурам і народам. На

одному стенді можна побачити фрагмент Корану IX ст., Тору XV ст. і екземпляри Біблії XIII ст.

Прикладом успішної культурної співпраці ОАЕ і Франції окрім музею Лувр Абу-Дабі стала проведена в грудні 2016 р. в ОАЕ міжнародна конференція під егідою ЮНЕСКО – «Конференція з питань охорони культурної спадщини, яка знаходиться під загрозою зникнення». Це – культурний аспект боротьби проти тероризму у військовому та політичному відношенні. Мета форуму – створення міжнародної системи захисту культурної спадщини людства в зонах збройних конфліктів. Ціла серія історичних пам'яток була зруйнована в останні роки терористами в Іраку, Сирії, Афганістані. За підсумками роботи конференції (закриття конференції відбулося за участю наслідного принца Абу-Дабі Мохаммеда бін Заїда Аль Нахайяна та президента Франції Франсуа Олланда) була прийнята «Декларація Абу-Дабі», яка зобов'язала 40 держав-учасниць створити міжнародний фонд (з бюджетом 100 млн. дол.), відкритий для державних і приватних внесків, а також міжнародну мережу безпечних сховищ для культурних цінностей, що знаходяться під загрозою знищення [29; 21].

У Декларації зазначено про те, що знищення та грабїж культурної спадщини призводить до послаблення основ ідентичності народів та стирання історичної пам'яті, а також є загрозою миру. У Декларації було висловлено підтримку «Стратегії зміцнення діяльності ЮНЕСКО із захисту культури та заохочення культурного плюралізму у випадку збройного конфлікту». Створення міжнародного фонду захисту культурної спадщини у збройних конфліктах сприятиме фінансуванню спеціальних операцій, боротьбі з незаконним обігом культурних пам'яток, а також допомагатиме транспортуванню та відновленню культурних цінностей [30].

Збереження історико-культурної спадщини країни покладено і на Національний музей шейха Заїда – присвячений першому президенту і засновнику ОАЕ – шейху Заїду бін Султану Аль Нахайяну, до пам'яті про якого ставляться з глибокою пошаною в народі. Перший президент зміг не лише об'єднати різні бедуїнські племена окремих еміратів і створити єдину державу та консолідовану націю, але й зробити країну однією з найбільш впливових і багатих у Перській затоці. Його називають «архітектором країни». Завдяки зусиллям першого президента за понад 30 років на місці пустелі розквітла держава, яку ми нині знаємо як ОАЕ, тому на його честь названо багато вулиць, побудовано різноманітні красиві будівлі, які є надбанням культури і зберігають пам'ять про батька нації.

Приміщення Національного музею шейха Заїда складається із 5 веж, які охолоджуються природними повітряними потоками. Форма веж не лише функціональна, але й алегорична: вежі нагадують крила, оскільки засновник ОАЕ любив соколине полювання. Окрім присвячених першому президенту експозицій, зали музею містять інформацію щодо історії, географії, культури країни і демонструють останні досягнення ОАЕ в культурних, соціальних,

економічних перетвореннях; місце та зв'язки країни з Близьким Сходом і світом. Відвідувачі музею зможуть дізнатися про зміни навколишнього середовища понад мільйони років тому, про природні копалини, які згодом вплинули на розвиток суспільства, торгівлі та економіки. До розгляду будуть представлені докази життя людини у цій місцевості починаючи від 200 тис. років тому і до сьогодення [31].

Однією з форм збереження історико-культурної спадщини в ОАЕ є так звані традиційні селища (heritage village) – історична реконструкція традиційних еміратських селищ в оазисі. В кожному еміраті є щонайменше одне таке селище, у якому є традиційні будинки, палатки бедуїнів, школи, базари та інші об'єкти давніх часів. Найбільш популярними є традиційні селища в Абу-Дабі і Дубаї [13].

Значну увагу влада приділяє будівництву і підтриманню мечетей. На сучасному етапі в країні діє приблизно 4818 мечетей. Найбільш відома мечеть в Абу-Дабі отримала назву на знак поваги і любові до першого президента ОАЕ – Велика мечеть шейха Заїда. Заїд бін Султан Аль Нахайян почав її спорудження, але не встиг закінчити, тож його усипальницю розмістили в мечеті після закінчення будівництва. Згадана мечеть є поєднанням кількох традиційних арабських архітектурних стилів, виконана з білосніжного каменю і прикрашена золотом. Важливо, що в цю культову споруду дозволено вхід не тільки мусульманам, але й туристам з іншими релігійними переконаннями. Дозволений вхід також людям, які дотримуються іншого віросповідання (діють спеціальні екскурсії), і в мечеть Думейра – найбільш відому в Дубаї. Ця сучасна будівля, виконана в середньовічних традиціях здатна вмістити одночасно понад 1200 осіб, і зображена на одній з місцевих банкнот. Найстарішою мечетю в ОАЕ є мечеть Аль-Бадія, яка датується XV ст. і знаходиться біля м. Фуджейра [13].

Таким чином, підсумовуючи, зазначимо, що ОАЕ – це країна контрастів, де урбаністичні творіння зі скла, сталі і бетону є сусідами з древніми мечетями, багатосмугові автомагістралі – з безлюдними пустелями, а сучасні торгові центри – з традиційними східними ринками.

Через виклики глобалізації, присутність великої кількості мігрантів, туристичну привабливість країни, зростає потреба у зміцненні національної ідентичності, збереженні культурних традицій, етнічної самобутності. Саме тому держава проводить активну роботу у напрямі збереження, популяризації історико-культурної спадщини, формуванні та реалізації політики пам'яті, які є впливовими чинниками утвердження об'єднаних цінностей у суспільстві.

В ОАЕ використовуються різні напрями і форми збереження історико-культурного спадку країни. Найбільш розповсюдженим є інституційний вимір. У країні діє низка державних установ відповідного спрямування. Національні архіви відіграють ключову роль не лише в якості функціонування класичної архівної установи, але є також потужним науково-дослідним центром і

сприяють формуванню політики пам'яті. В ОАЕ для збереження історії та її пам'яток застосовують сучасні методи із залученням новітніх технологій. У цьому контексті варто відзначити новаторську роботу Дакіра центру досліджень традиції (культурної спадщини) в ОАЕ. Діяльність значної кількості музеїв, історичних фортець, традиційних селищ, де зібрані різні артефакти та об'єкти історії, культури і побуту слугує формуванню історичної свідомості у місцевого населення. Окремо слід зазначити, що збереження та ефективне використання пам'яток минулого у вихованні майбутніх поколінь сприяє піднесенню національної свідомості. В ОАЕ держава не лише спонсорує і підтримує діяльність вже існуючих музеїв, але й виступає ініціатором будівництва нових музеїв, які, окрім функції сприяння розвитку патріотизму серед громадян, повинні також стати відомими туристичними місцями. Наявність великої кількості мечетей, які є витворами архітектури та нерідко мають історичну цінність, є характерною особливістю країни.

У цілому, ОАЕ є стійкими до дестабілізуючих впливів ззовні, зберігають власні культурні традиції та етнічну самобутність через пошук у досвіді минулого відповідей на проєкт майбутнього. Шанобливе ставлення до історії та культури, збереження надбань історико-культурної спадщини з боку держави та громадськості має позитивний вплив на міжнародний імідж країни та, в свою чергу, сприяє розвитку туризму.

Список використаних джерел та літератури

1. National Archives. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.na.ae/en/
2. Wakefield S. Falconry as Heritage in the United Arab Emirates // *World Archaeology*. – 2012. – Vol. 44(2). – P. 280-290.
3. Wakefield, S. Heritage, Cosmopolitanism and Identity in Abu Dhabi // *Cultural Heritage in the Arabian Peninsula: Debates, Discourses and Practices* / K. Exell, T. Rico (Eds.). – Farnham: Ashgate, 2014. – P. 99-115.
4. El Reyes A. M. To Learn from the Past Experiences: Collecting the UAE National Archives // *Museums and the Material World: Collecting the Arabian Peninsula* / P. Erskine-Loftus (Ed.). – Edinburgh / Boston: Muse-umsEtc, 2014. – P. 190-221.
5. Lawson F. JH., al-Naboodah H.H. Heritage and Cultural Nationalism in the United Arab Emirates // *Popular Culture and Political Identity in the Arab Gulf States* / A. al-Sharekh, R. Springborg (Eds.). – London: SAQI Books and the London Middle East Institute SOAS, 2008. – P. 15-30.
6. Picton O.J. Usage of the Concept of Culture and Heritage in the United Arab Emirates: An Analysis of Sharjah Heritage Area // *Journal of Heritage Tourism*. 5.1 (2010). – P. 69-84.
7. Hightower V.P. Purposeful Ambiguities: The Pearl Trade and Heritage Construction in the United Arab Emirates // *Cultural Heritage in the Arabian Peninsula: Debates, Discourses and Practices* / K. Exell, T. Rico (Eds.). – Farnham: Ashgate, 2014. – P. 71-84.
8. Cultural Reflections from the United Arab Emirates UAE / compiled by F. Kotsi, M.S. Balakrishnan. Zayed University. – Dubai, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.zu.ac.ae/main/en/colleges/colleges/__college_of_comm_media_sciences/_publication/culture.pdf
9. Melotti M. Heritage and Tourism. Globalization and Shifting Values in the United Arab Emirates // *META. Middle East Topics & Arguments*. – 2014. – Vol. 3. – P. 71-91.

10. Prager L. Displaying Origins: Heritage Museums, Cultural Festivals, and National Imageries in the UAE // *Horizons in Humanities and Social Sciences: An International Refereed Journal*. – 2015. – № 1(1). – P. 22-46.
11. Economy. The Official Portal of the UAE Government. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.government.ae/en/about-the-uae/economy>
12. United Arab Emirates. The Encyclopædia Britannica. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britannica.com/place/United-Arab-Emirates>
13. Culture. The Official Portal of the UAE Government. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.government.ae/en/about-the-uae/culture/tolerance/tolerance-initiatives>
14. The Sheikh Mohammed Center for Cultural Understanding. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cultures.ae>
15. UAE Vision 2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vision2021.ae/en>
16. Everything you need to know about the Al Dhafra Festival // *The National*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.thenational.ae/lifestyle/everything-you-need-to-know-about-the-al-dhafra-festival-1.802711>
17. Emirates Heritage Club. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.torath.ae/
18. UAE. Ministry of Culture and Knowledge Development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mckd.gov.ae/sites/МСУСDVar/en-us/pages/home.aspx#
19. The National Archives. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://visitabudhabi.ae/en/see.and.do/experiences/the.national.archives.aspx>
20. Dhakira Center for Heritage studies. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nyuad.nyu.edu/en/research/centers-labs-and-projects/dhakira-center-for-heritage-studies-in-the-uae.html>
21. Malcolm Claire. Panoramic vision how the UAE is safeguarding its heritage // *The National*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.thenational.ae/lifestyle/family/panoramic-vision-how-the-uae-is-safeguarding-its-heritage-1.89076>
22. Culture. Abu Dhabi Tourism & Culture Authority. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tcaabudhabi.ae/en/what.we.do/culture.aspx>
23. Museums and heritage sites in Dubai. Dubai Culture and Arts Authority. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dubaiculture.gov.ae/en/Pages/default.aspx#culture>
24. Museums in Sharjah. The official portal tourism in Sharjah. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sharjahmydestination.ae/en-us/Explore-Sharjah/Museums>
25. Museum and Forts. Government of Fujairah. Fujairah Tourism & Antiquities Authority. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fujairahatourism.ae/index.pxp?action=MuseumAndForts
26. Salem F. History speaks for Ras Al Khaimah // *Gulf News*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gulfnews.com/how-to/housing/history-speaks-for-ras-al-khaimah-1.711326>
27. Louvre Abu Dhabi. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.louvreabudhabi.ae
28. В ОАЕ відкрили перший музей за межами Франції, який носить назву «Лувр» // *День*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/news/111117-v-оae-vidkryly-pershyy-muzej-za-mezhamy-franciyi-yakuu-nosyt-nazvu-luvr>
29. Conference on Safeguarding Endangered Cultural Heritage, Abu Dhabi (2-3 December 2016). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/cultural-diplomacy/events/article/conference-on-safeguarding-endangered-cultural-heritage-abu-dhabi-02-03-12-16>
30. Conference on Safeguarding Endangered Cultural Heritage – Abu Dhabi Declaration (3 December 2016). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/cultural-diplomacy/events/article/conference-on-safeguarding-endangered-cultural-heritage-abu-dhabi-declaration>

31. Zayed National Museum. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: abudhabiculture.ae/en/experience/museums/zayed-national-museum

Мудриевская И.И. Институциональное измерение сохранения историко-культурного наследия в Объединенных Арабских Эмиратах.

В статье исследованы основные направления и формы сохранения историко-культурного наследия в ОАЭ, в частности разные учреждения. Выяснена роль Национальных архивов, как важного архивного и научно-исследовательского учреждения, которое способствует реализации политики памяти и содержательному наполнению национальной идеи. Рассмотрены известные исторические музеи и историко-культурные объекты, как важные памятникоохранные учреждения. Проанализирована деятельность Дакира центра исследований традиции (культурного наследия) в ОАЭ. Исследовано создание музейного квартала на острове Саадият (Остров счастья) эмирата Абу-Даби, как центра художественных достижений национального и всемирного культурного наследия, мультикультурного обмена в пределах глобального мировосприятия. Рассмотрена государственная политика в области сохранения традиционной культуры и ее материальных составляющих для укрепления национальной самобытности. В этом контексте также обращено внимание на проведение культурно-этнографических фестивалей, работу с молодежью с целью патриотического воспитания.

Ключевые слова: Объединенные Арабские Эмираты, историко-культурное наследие, учреждение, национальная самобытность, сохранение, популяризация.

Mudriievska I. Institutional Dimension of the Preservation of the Historical and Cultural Heritage of the United Arab Emirates.

There has been researched the institutional direction and its main forms of the preservation of the historical and cultural heritage in the UAE. There has been clarified the role of the National Archives, as an important archival and research institution which assists to implementation of the politics of memory and meaningful filling of the national idea. There have been reviewed main historical museums and cultural objects as important institutions. There has been analyzed activities of the Dhakira Center for Heritage studies in the UAE. The creation of the museum city block on Saadiyat Island of the Emirate of Abu Dhabi as a center of the national and world cultural heritage, multicultural exchange within the global perception of the world has been studied. The state policy of the preservation of the traditional culture and its material components for strengthening of the national identity has been considered. In this context attention was paid to conducting of cultural and ethnographic festivals, working with youth for the purpose of the patriotic education.

Keywords: the United Arab Emirates, historical and cultural heritage, institution, national identity, preservation, popularization.